

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№1(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 312 sahifa,
20-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga tayyorligini aniqlash	16
<i>Akramova Dildora Ergashboy qizi</i>	
Bola tarbiyasida o'yinning ahamiyati	21
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, O'ktamova Nasiba Ravshan qizi</i>	
O'quvchilarning loyiha-tadqiqot faoliyatini tashkil etishning ilmiy asoslari	25
<i>Sobirova Nilufar Azimboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogik jarayonni tashkil etish	29
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Ko'zibayeva Nasiba O'tkir qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiyani rivojlantirish texnologiyalari	32
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Allaberdiyeva Mardona O'tkirbek qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarni jismoniy tarbiyalash mazmuni va vazifalari.....	37
<i>Choriyeva Durdona Anvarovna, Mirsharfova Shahinabegim Saidabbos qizi</i>	
Gandbolchi sportchilarni jismoniy tayyorgarligida harakatli o'yinlarning tarbiyaviy rivojlantiruvchi vazifalari	41
<i>Ibodullayeva Munira Atabek qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda dars samaradorligini oshirishda noan'anaviy usullardan foydalanish samaradorligi.....	44
<i>Yusufaliyeva Gulnora Abduraxmonovna</i>	
Modern Requirements for a Teacher's Pedagogical Skills in the Context of Digital Transformation in Education.....	49
<i>Abira Bakhramova</i>	
Ta'lim muassasalarida o'smir yoshlarning ijtimoiylashuv jarayonini samarali tashkil etishga yordam beruvchi pedagogik omillar va shart-sharoitlar	54
<i>Artikova Gulnoza Xasanovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida iqtisodiy tarbiya berishning nazariy-pedagogik asoslari	57
<i>Mamadaliyeva Nilufar Bahodirovna</i>	
Kognitiv lingvistika va konseptologiya masalalari	60
<i>Meyliqulova Manzura Abdullayevna</i>	
Developing Law Students' Writing Competence Through the IRAC Method in Legal English Classes: A Comprehensive Study at TSUL.....	63
<i>Noila Mustafoeva</i>	
Tarixiy obidalarining restavratsiya jarayonlarining o'rganilish tarixi	67
<i>Ochilov Davron Bahodir o'g'li</i>	
Oliy ta'limda baholash jarayonini avtomatlashtirishda sun'iy intellekt texnologiyalarining qo'llanishi.....	72
<i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Mamadaliyeva Kamolaxon Xayrullo qizi</i>	
Tabiiy yorug'lik va barqaror energiya manbalarini integratsiyalashgan mini home loyihasi.....	76
<i>Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li, Qodirjonov Oyatillo Abdulboqi o'g'li</i>	
Talabalarning tarixiy tafakkurini rivojlantirishda madaniy meros vositalarining pedagogik ahamiyati.....	80
<i>Rajabova Matluba Toshkentboy qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining umummadaniy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	83
<i>Saidova Nigora Olimovna, Jo'rayeva Nilufar Rustamjon qizi</i>	
Raqamli kommunikatsiyalarni o'smirlar shaxsiyatining rivojlanishiga ta'siri	86
<i>Shomurotova Nigoraxon Nabijonovna</i>	
Talabalarning chizma geometriya fanini mustaqil bilish faoliyatiga oid kompetensiyalarini "Visio" dasturi vositasida rivojlantirish metodikasi	90
<i>Tashimov Nurlan Erpolatovich</i>	

Shaxslararo munosabatlar – ijtimoiy pedagogik muammo sifatida.....	94
Uralova Muxabbat Sanjar qizi	
O'zbek tili darslarida raqamli ta'lim vositalaridan foydalanish tajribasi	98
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Психологическая готовность разведенных людей к вступлению в новый брак и приоритеты при выборе партнера.....	101
Саидвалиева Шодия Рихсихужа кизи	
Воспитание любви к прекрасному у дошкольников в развивающей предметно-пространственной среде: теоретико-методический аспект.....	107
Терехова Ольга Евгеньевна, Темирова Барно Кёмхоновна	
Методика формирования наблюдательности у детей 6–7 лет в процессе целенаправленных прогулок-наблюдений.....	111
Терехова Ольга Евгеньевна, Шокиржоновна Мохира Илхомжон кизи	
Bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlash texnologiyalari	115
Artikbayeva Aziza Abror qizi	
Zamonaviy darslarda guruhlarda ishlash metodikasi	118
Berdiyeva Lobar Norqobulovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faol rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishda STEAM ta'lim texnologiyasidan foydalanish.....	120
Esanova Maysara Umirovna	
Logopediyada axborot texnologiyalarini qo'llash metodlari	124
Feruza Yusupova Akildjanovna	
Axborot texnologiyalarining ta'lim jarayonidagi o'rni va rivojlanish bosqichlari.....	130
Qodirov Farrux Ergash o'g'li, Allanazarova Anora Muxobir qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ilmiy-ijodiy kompetentsiyalarini rivojlantirish	134
Umarov Xusniddin	
Bo'lajak talabalarining individual yondashuv asosida kasbiy-ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish	138
Arslonova Gulsora Kurbonovna	
Ona tili darslarida til kompetentsiyasini kognitiv-semantik yondashuv asosida shakllantirish	142
Mo'minova Go'zalxon G'ulamjanovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy tafakkurini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	147
Maxliyo Turotova Erkin qizi	
Talabalarining kreativligini musiqiy-nazariy fanlar vositasida oshirish samaradorligi	153
Urinova Sabina Shuxrat qizi	
Imijning ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida talqini	160
Jo'rayeva Sohibjamol Norqobilovna	
Inklyuziv kompetensiya tushunchasining ilmiy-nazariy asoslari	163
Abdubannobova Mahliyo Abdurashid qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-emotsional kompetentsiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	167
Abdurasulova Dilnoza Abdug'ani qizi	
Muxammas (taxmis) janrining o'zbek she'riyatidagi tarixiy taraqqiyoti va zamonaviy poetik talqinlari	170
Avazova Sitara	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligining asosiy shakllari.....	173
Babayeva Dono Razzakovna, Erkinova Madinabonu Otabek qizi, Xolmatova O'g'li Tojiddin qizi	
Yangi taraqqiyot davrida talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida	177
Botirova Zohida Doniyor qizi	
Logoritmikada sportga asoslangan o'yinlar	180
Dilfuza Ochilova Zayniddinovna	
Jismoniy tarbiyaning o'quvchilarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri (Andijon shahridagi Prezident maktabi tajribasi asosida).....	184
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich	

Bolajak tarbiyachilarni tarbiyaviy faoliyatga tayyorlashda integrativ yondashuvning zaruriyati	188
Karimova Feruzaxon Zakirovna	
Effective Techniques of Teaching Foreign Language Classes: a Sample of The 4CS Method	191
Khaitmuratova Zarina Sobirdjanovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual imkoniyatlarini tabiat bilan tanishtirish orqali shakllantirish ..	193
Maxmudova Durdona Mirkarimovna	
O'quvchilarning kasbiy ma'naviy dunyoqarashini shakllantirishning pedagogik xususiyatlari	196
Mutallibjonov Ma'rufjon	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni kun tartibini to'g'ri tashkil etish	200
Muxtorova Mohira Ma'rufjon qizi	
Aksiologik yondashuv asosida altruistik ko'nikmalarni shakllantirish jarayonida ijtimoiy faoliyatni amalga oshirish	204
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
O'smirlarda agressiv xulq-atvorini psixologik o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari	207
Norqulova Dildora Shavkat qizi	
Raqamlashtirish jarayonida bo'lajak muhandislarni ishlab chiqarish-texnologik faoliyatiga tayyorlashning dasturiy-metodik ta'minoti	211
Nurov O'tkir Xudoyberdiyevich	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etilish	214
O'roqova Zilola Salomovna	
Pedagogika ta'lim yo'nalishi talabalarida amaliy tayyorgarlik tushunchasi va uning mazmun-mohiyati.....	217
Qaramanov Obid Xudayberdiyevich	
Pedagoglar uchun sun'iy intellekt asosidagi shaxsiylashtirilgan ta'lim imkoniyatlari	221
Qarshiyev Jamshid Murotaliyevich	
Talabalarda psixologik moslashuvchanlikda refleksiya mohiyati va kognitiv qobiliyatni rivojlantirish samaradorligi.....	226
Ravshanova Nargiza Norboyevna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida integrallashgan mashg'ulotlarni tashkil etish	230
S. Irisova	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida marketing faoliyatini tizimli tashkil etishning nazariy asoslari	233
Sadikova Dilafuz Xusanovna, Qo'chqorova Munisa Anvar qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning dialogik nutqini xalq ertaklari asosida rivojlantirish	237
Seitmuratova Venera Jumamuratovna, Abduraufova Muxayyo Xabibullo qizi	
Bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik yondashuv	241
Seitmuratova Venera Jumamuratovna, Sanoqulova Gulasal Nurillo qizi	
Sun'iy intellektni tibbiy oliy ta'lim o'quv dasturlarini ishlab chiqishda qo'llash: innovatsion yondashuvlar va tajribalar	246
Toxirova Farida Olimjonovna	
Talabalarni estetik tarbiyalashda milliy xalq o'yinlaridan foydalanish modeli.....	251
Usarov Murodjon Mamarasul o'g'li	
Xalqaro kimyo olimpiadalariga o'quvchilarni tayyorlashda xalqaro baholash tadqiqotlariga asoslangan kreativ topshiriqlar va fanlararo integratsiyadan foydalanish metodikasi	254
Usmanov Baxtiyor Xabibullayevich	
Xoja (Sayyid Poshshoxoja ibn Abdulvahhobxo'ja) va uning asarlarining o'zbek nasridagi o'rni va ahamiyati.....	258
Valijonova Mahzunabonu	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari boshqaruvida diversifikatsiya: tizimli yondashuv va rivojlanish strategiyalari	261
Xakimova Sevara Shavkat qizi	
STEAM texnologiyasini nodavlat ta'lim tashkilotlarida ommalashtirishning ijobiy tomonlari.....	264
Xalokova Maksudaxon Ergashevna, Melnikova Zaynura	
Muhammad Sodiq Qoshg'ariy asarlarida ma'naviy-axloqiy tarbiya nazariyasi.....	267
Moxira Niyozqulova Nuraliyevna	

Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ona tili fanini o'qitish kompetentligini rivojlantirish metodikasi (AQSh tajribasi).....	270
<i>Olimjonova Dilnavoz Maribjon qizi</i>	
Xalqaro baholash dasturlari mohiyati va ahamiyati	274
<i>Vohidova Ibodat Hurmatullayevna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim-tarbiya jarayonida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv	277
<i>Xujamiyarov Sa'dullo Choriyevich</i>	
Davlat-xususiy sheriklik asosidagi nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida jamoatchilik nazorati samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish.....	281
<i>Xusanova Dilraxon Botiraliyevna</i>	
Talabalarning jismoniy tayyorgarligida suzish mashg'ulotlarining ta'siri	285
<i>Zuxriddin Nasibovich Boboshev</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarni milliy-ma'naviy qadryatlar asosida tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlari	289
<i>Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyevich, Dadabayev Akramjon Askaraliyevich</i>	
Использование чат-ботов в образовательном процессе	294
<i>Мадаминова Наргизахон Жахонгир кизи</i>	
Формирование гендерной культуры детей старшего дошкольного возраста в контексте государственной стратегии Узбекистана	298
<i>Намазбаева Лола Закировна, Тиллабаева Малика Хабибуллаевна</i>	
STEAM технологии в дошкольном образовании	302
<i>Садикова Дилафруз Хусановна</i>	
Системная модель социально-эмоционального обучения в Узбекистане: интеграция подходов, основанных на школьном образовании и партнерстве семьи и школы	307
<i>Санакулова Нигора</i>	

MUXAMMAS (TAXMIS) JANRINING O'ZBEK SHE'RIYATIDAGI TARIXIY TARAQQIYOTI VA ZAMONAVIY POETIK TALQINLARI

Avazova Sitora

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti,
Adabiyotshunoslik(o'zbek adabiyoti) fakulteti,
Mumtoz adabiyot kafedrası 2-kurs magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek mumtoz va zamonaviy she'riyatida muhim o'rin tutuvchi muxammas janri, xususan, uning taxmis turi tarixiy-adabiy va poetik jihatdan tadqiq etilgan. Tadqiqot jarayonida muxammas va taxmis janrlarining shakllanishi, nazariy asoslari hamda taraqqiyot bosqichlari ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Alisher Navoiy ijodida taxmis an'anasining vujudga kelishi va uning keyingi adabiy jarayonga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, Jamol Kamol, Shoirā Shams, Otamurod Poyon va Ochildi Qo'ysun kabi zamonaviy shoirlar ijodida taxmis janrining badiiy-estetik talqinlari misollar asosida ko'rsatib berilgan. Maqolada taxmis janrining salaf va xalaf o'rtasidagi ijodiy muloqot, adabiy musobaqa hamda poetik mahorat mezoni sifatidagi ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot natijalari muxammas va taxmis janrining o'zbek she'riyatidagi uzviy taraqqiyoti hamda bugungi adabiy jarayondagi hayotiyiligini ilmiy asosda yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: muxammas, taxmis, musammat janrlar, Alisher Navoiy, aruz vazni, mumtoz o'zbek she'riyati, zamonaviy o'zbek she'riyati, poetik an'ana, salaf va xalaf, badiiy mahorat.

Abstract: This article examines the mukhammas genre, with particular emphasis on its taxmis form, as a significant phenomenon in classical and modern Uzbek poetry. The study analyzes the historical development, theoretical foundations, and poetic characteristics of the mukhammas and taxmis genres based on literary sources. Special attention is given to the role of Alisher Navoi in establishing the tradition of composing taxmis and in shaping its subsequent development within Uzbek literary history. In addition, the poetic and aesthetic interpretations of the taxmis genre in the works of contemporary poets such as Jamol Kamol, Shoirā Shams, Otamurod Poyon, and Ochildi Qo'ysun are discussed through textual analysis. The article highlights taxmis as a form of creative dialogue and literary competition between predecessor and successor poets, emphasizing its function as a measure of poetic mastery. The findings demonstrate the continuity, artistic vitality, and enduring relevance of the mukhammas and taxmis genres in the evolution of Uzbek poetry.

Key words: mukhammas, taxmis, musammat genres, Alisher Navoi, aruz prosody, classical Uzbek poetry, modern Uzbek poetry, poetic tradition, predecessor and successor poets, poetic mastery.

Аннотация: В статье с историко-литературных и поэтических позиций исследуется жанр мухаммас, занимающий важное место в классической и современной узбекской поэзии, в частности его разновидность – тахмис. В ходе исследования на основе научных источников освещаются процессы формирования жанров мухаммас и тахмис, их теоретические основы и этапы развития. Проанализировано становление традиции тахмиса в творчестве Алишера Навои и её влияние на последующий литературный процесс. Кроме того, на примере произведений современных поэтов – Джамола Камола, Шоирсы Шамс, Отамурода Пойона и Очилди Куйсуна – показаны художественно-эстетические интерпретации жанра тахмис. В статье раскрывается значение тахмиса как формы творческого диалога между салафом и халафом, литературного состязания и критерия поэтического мастерства. Результаты исследования служат научному осмыслению преемственного развития жанров мухаммас и тахмис в узбекской поэзии и их актуальности в современном литературном процессе.

Ключевые слова: мухаммас, тахмис, жанры мусаммат, Алишер Навои, аруз, классическая узбекская поэзия, современная узбекская поэзия, поэтическая традиция, салаф и халаф, художественное мастерство.

KIRISH

Mumtoz Sharq adabiyotida poetik janrlar tizimi nafaqat badiiy shakllar majmui, balki ijodiy tafakkurning uzluksiz taraqqiyot jarayonini aks ettiruvchi murakkab estetik hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Ana shunday janrlardan biri – muxammas, xususan, uning taxmis turi asrlar davomida shoirlarning poetik mahoratini sinovdan o'tkazgan, adabiy an'ananing davomiyligini ta'minlagan hamda ijodiy musobaqa maydoni vazifasini bajargan.

Manbalarda qayd etilishicha, “Sharqda muxammas janri taraqqiyoti Hofiz Xorazmiy, Gadoiy davridan boshlanib, Navoiy, Mashrab, Uvaysiy, Nodira, Furqat, Muqimiy kabi shoirlar ijodida rivojlangan” ^[12]. Ushbu jarayon faqat shakliy mukammallik bilangina emas, balki mazmuniy chuqurlashuv va poetik tafakkurning takomillashuvi bilan ham xarakterlanadi. Mazkur maqolada muxammas va taxmis janrining nazariy asoslari, tarixiy shakllanish bosqichlari hamda zamonaviy o'zbek she'riyatidagi badiiy-estetik talqinlari kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot tarixiy-adabiy, qiyosiy-tipologik va poetik tahlil metodlariga tayangan holda olib borildi. Janrga oid nazariy qarashlar Hamid Sulaymon va Yoqubjon Is'hoqov kabi adabiyotshunoslarning ilmiy xulosalari asosida yoritildi. Badiiy tahlilda Alisher Navoiy, Jamol Kamol, Shoir Shams, Otamurod Poyon hamda Ochildi Qo'ysun ijodidan olingan aniq she'riy namunalar asos qilib olindi. Barcha iqtiboslar va she'riy parchalar manbadagi asl holatda keltirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Muxammas janrining genezisi va poetik tabiati mutaxassislar fikricha, muxammas Sharq mumtoz she'riyatining musammat turkumiga mansub bo'lib, mustaqil muxammas o'zbek mumtoz adabiyotiga XIV asr boshlarida kirib kelgan. Dastlabki namunasi Hofiz Xorazmiy qalamiga mansub ekani qayd etiladi. Hamid Sulaymonning ta'kidlashicha, shoir devoni XV asrning 30-yillarida kitobat qilingan ^[12].

Muxammas janri shoirga bir band doirasida fikrni keng yoyish, obrazlar tizimini chuqurlashtirish hamda hissiy holatni bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini beradi. Aynan shu xususiyat uni g'azalga nisbatan murakkabroq poetik shakl darajasiga ko'taradi. Taxmis muxammasning bir turi bo'lib, “bir shoir tomonidan boshqa bir shoirning g'azali baytlariga uch misradan orttirilib, beshlik shakliga keltirilgan she'r” hisoblanadi. Shu sababli taxmis ko'pincha ikki shoir qalamiga mansub bo'ladi. Yoqubjon Is'hoqovning ta'kidlashicha, “... taxmis usuli har bir shoir uchun mahorat sinovi, ilhomlantiruvchi kuch yoki biror muhim fikrni ro'yobga chiqarish vositasi bo'lishi mumkin” ^[12]. Bu jihatdan taxmis salaf va xalaf o'rtasidagi ijodiy muloqotning poetik shakli bo'lib, unda shoir asos g'azal muallifi bilan nafaqat hamfikir bo'lishi, balki uning poetik darajasiga tenglasha olishi talab etiladi.

Alisher Navoiy she'riyati janrlarga boyligi bilan alohida ajralib turadi. Uning turkiy tilda yaratgan asarlari o'n olti janrni qamrab olgani qayd etilgan. Ushbu janrlar orasida muxammas va taxmis alohida o'rin tutadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Navoiy o'z g'azallariga taxmis bog'lash orqali o'zbek adabiyotida yangi poetik an'anaga asos solgan. Hamid Sulaymon tomonidan tayyorlangan “Ilk devon” fotonusxa nashrida shoirning dastlabki taxmisleri mavjudligi aniqlangan. Ushbu devon 1465–1466-yillarda tuzilgan bo'lib, bu hol Navoiy 25 yoshga yetmasdan avval Lutfiy g'azaliga taxmis yaratganini ko'rsatadi ^[9].

*Sharbati “yuhyl izom” erni mayi nobindadur,
Surayi “vashshams” tafsiri yuzi bobindadur,
harhi “mozog'ulbasar” nargislari xobindadur,
Laylatul me'rojning sharhi sochi tobindadur,
Qoba qavsayn ittihodi qoshi mehrobindadur.* ^[9]

Ushbu bandda Qur'oniylar, tasavvufiy ramzlar va ishqiy timsollar uyg'unlashib, taxmisning faqat shakliy emas, balki chuqur falsafiy mohiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Zamonaviy taxmisda shakl va mazmun uyg'unligi.

Bugungi o'zbek she'riyatida taxmisning asosan boshqa shoir g'azaliga bog'langan turi keng tarqalgan. Xususan, Alisher Navoiy g'azallariga yaratilgan taxmislar ko'pligi bilan ajralib turadi. Jamol Kamolning “Asr bilan vidolashuv” to'plamiga kiritilgan taxmisi bunga yorqin misol bo'la oladi:

*Yo'q, chaqindin ermas ul osmon qizil, sorig' yashil,
Yo shafaqdin har taraf raxshon qizil, sorig' yashil,
Yo chamanda lola-yu rayhon qizil, sorig' yashil,
Xil'atin to aylamish jonon qizil, sorig' yashil,
Shu'layi ohim chiqar har yon qizil, sorig' yashil...* ^[12]

Mazkur taxmisda asos g'azalning vazni, qofiya tizimi va obrazlar olami mukammal saqlangan holda, yangi poetik makon va semantik kenglik yaratilgan. Shoir Shams, Otamurod Poyon va Ochildi Qo'ysun ijodida taxmis poetikasi. Zamonaviy aruznavis shoirlar ijodida taxmis janri estetik mukammallikka intilish bilan xarakterlanadi.

Shoira Shamsning “Samandar” to’plamidan o’rin olgan taxmislarida Navoiy g’azallaridagi poetik timsollar yangi obrazlar bilan boyitiladi. Otamurod Poyon va Ochildi Qo’ysun ijodida esa taxmis janriga mas’uliyatli yondashuv, aruz qoidalariga qat’iy rioya, lug’aviy moslik va badiiy uyg’unlik yetakchi o’rin tutadi. Bu hol taxmis an’anasining zamonaviy adabiy jarayonda yashovchan ekanini tasdiqlaydi. Zamonaviy taxmisnavislikda ayrim kamchiliklar ham uchrab turadi. Yuqorida qayd etilganidek, taxmis muhammas janrining bir turi hisoblanadi. Tazmin esa tatabbu’ janrining bir ko’rinishidir. Taxmis faqat nazmda uchraydi, tatabbu’ esa ham nazmda, ham nasrda kuza-tilishi mumkin. Masalan, Alisher Navoiyning “Lison ut-tayr” asari mashhur fors-tojik shoiri Farididdin Attorning “Mantiq ut-tayr” dostoniga javobiya sifatida yaratilgan.

Taxmis “beshtalik qilish”, “beshtaga yetkazish” ma’nolarini bildirsa, tatabbu’ arabcha so’z bo’lib, kimningdir izidan borish, izlash, o’rganish, moslashish, qayta yaratish kabi ma’nolarni anglatadi. Taxmis va tazminning lug’aviy ma’nolarini hisobga olsak, ular o’rtasida tuzilish jihatidan ham farq borligini ko’ramiz. Tatabbu’ ijodiy bellashuv bo’lsa, tatabbu’navislik an’ana, yangilik va mahorat uchligi bilan bog’liq jarayondir. Shuningdek, tazmin va taxmis o’rtasida o’xshash jihatlar ham mavjud. Jumladan, tazmin xalaf shoir she’rida mashhur salaf shoir asaridan biror shohbayt yoki misraning keltirilishidir. Agar xalaf shoir asari tatabbu’ bo’lsa, tazmin sifatida keltirilgan misra yoki baytdagi fikrlar tatabbu’da ijodiy ravishda davom ettiriladi. Taxmisda ham salaf shoir she’ridan ikki misra olinib, qolgan uch misra xalaf shoir ijodiga mansub bo’ladi. Masalan, aruz vaznidagi g’azalga barmoq vaznida taxmis bog’lash yoki cho’ziq hijolarni farqlamaslik kabi holatlar janr mohiyatiga putur yetkazadi. Biroq bunday kamchiliklar umumiy jarayon fonida istisno sifatida baholanadi. Aksincha, taxmis janri hozirgi adabiy muhitda poetik mahorat mezoni sifatida tobora dolzarblashib bormoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, muxammas va taxmis janri o’zbek she’riyatining tarixiy hamda zamonaviy taraqqi-yotida muhim poetik hodisa sifatida shakllangan. Alisher Navoiy asos solgan ushbu an’ana bugungi shoirlar ijodida yangi estetik talqinlar bilan boyib, adabiy tafakkurning uzviy rivojini ta’minlamoqda. Muxammas va taxmis janrlarini ilmiy jihatdan chuqur va tizimli o’rganish o’zbek adabiyotshunosligi oldida turgan dolzarb vazifalardan biri bo’lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Беспалько О.В. Социальная педагогика: схемы, таблицы, комментарии (учеб. пособие). – М.: Центр учебной литературы, 2009. – 208 с. – ISBN 978-966-364-837-8.
2. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения. – М.: Педагогика, 1995.
3. Eshonkulova S. Nodiraning Navoiy g’azaliga taxmisi // O’zbek tili va adabiyoti. – T.: Fan, 2013. № 5. – 73–75-b.
4. Nusratullo Jumaxo’ja. Navoiy g’azaliyoti talqinlari. – T.: O’zbekiston, 2018. – 384 b.
5. O’zbekiston Milliy ensiklopediyasi. 8-jild. – B. 302.
6. Rahmonova Sh. Erkin Vohidovning Navoiyga bog’langan taxmisi // “Erkin Vohidovning so’z qo’llash mahorati” mavzusi-dagi Respublika onlayn ilmiy-amaliy anjumani materiallari. – Guliston, 2020. – 561–564-b.
7. To’xliyev B. Navoiy g’azallari (nasriy bayon, sharh va izohlar). – T.: Bayoz, 2014. – 258 b.
8. Yusupova D. Alisher Navoiy taxmisilari. – <https://kh-davron.uz/kutubxona/alisher-navoiy/dilnavozyusupova-alisher-navoiy-taxmisilari>
9. Taxmis va muxammas janriga doir materiallar. – <https://fayllar.org/2-taxmis-gazalni-beshlantirish-asosida-yaratiladiganmuxammas.html>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.